

Az osztályozóvizsgák évfolyamonkénti tematikai lebontása:

Magyar nyelv:

9. évfolyam

- A kommunikáció fogalma
- A médiaműfajok
- A beszéd és a nyelv
- A hangok és a hangtörvények
- A szóelemek
- A szóalkotás módjai
- A szavak
- A szó szerkezetek
- A mondatok

10. évfolyam

- Helysírásunk rendszere: alapelvei, szabályai
- Jelek és jelrendszerek
- Jel, jelentés, szójelentés
- A hangalak és jelentés kapcsolata
- Mi a szöveg: szöveg és kommunikáció, a szöveg szerkezete, a szöveg jelentése, a szöveg grammatikája
- A szövegtípusok
- Fogalmazási kalauz

11. évfolyam

- Mi a retorika?
- A szónoklás művészete
- A szövegszerkesztés tudománya
- Az érvelés
- A szöveg kidolgozása
- A beszéd megszólaltatása
- Fogalmazási kalauz
- Anyanyelvünk változatai: csoportnyelvek, nyelvjárások
- A vita
- Jelek és jeltípusok

Mi a stílus: a zeneiség stílus eszközei, a szókincs stilisztikai vizsgálata, a szóalakok és mondatformák mint stílus eszközök,

Az alakzatok

A képek és a képi ábrázolás

A nem nyelvi stílus eszközök

A szövegformálás mint stílus eszköz

A stílusrétegek és a stílusárnyalatok

12 évfolyam

A nyelv és az ember: nyelv és kommunikáció, a nyelv és a társadalom, a nyelv és a gondolkodás

A nyelvekről általában: a nyelvek eredete, a nyelvek típusai

Az írás története

A magyar nyelv évezredei

A magyar nyelv történetének főbb szakaszai

A nyelvtörténeti kutatások forrásai

A hangrendszer változása, nyelvtani rendszerünk kialakulása, változása, a magyar helyesírás története

Szókincsünk bővülése, jelentés változások

Az irodalmi nyelv kialakulása

A határon túli magyarok nyelv használata

Nyelvi tervezés, nyelvi politika

Magyar irodalom

9. évfolyam

A szépirodalom:

alapfogalmak- műnemek és műfajok (Kosztolányi Dezső: A kulcs, Kosztolányi Dezső: Októberi táj)

Az ókor irodalma:

Mitoszok a világ keletkezéséről, A Biblia,

Az ókori görög irodalom: a görög epika, a görög líra, a görög dráma

Kötelező olvasmány: Szophoklész: Antigoné

Memoriter: a görög lírából legalább 15 sor, a görög drámából legalább 10 sor

Az ókori római irodalom:

A neoterikus költők

Memoriter: legalább 15 sor

A középkor irodalmából

Az ókeresztény irodalom: az egyházi irodalom- Szent Ágoston, himnuszok

A magyar irodalom kezdetei

A lovagi irodalom

Dante: Isteni Színjáték

Villon költészete

Memoriter: legalább 25 sor az Isteni Színjátékból

A reneszánsz irodalmából

Az itáliai reneszánsz: a fogalom, Petrarca és Boccaccio

A magyar reneszánsz: Janus Pannonius, Balassi Bálint költészete és a magyar irodalom a 16. században

Memoriter: mindkét költőtől legalább 25 sor

Az angol reneszánsz:

Kötelező olvasmány- Shakespeare: Rómeó és Júlia

A barokk korszak irodalmából

A barokk fogalma

Pázmány Péter, Zrínyi Miklós, Mikes Kelemen

Memoriter: Zrínyitől legalább 15 sor

10. osztály

A francia klasszicista dráma

A racionalizmus és klasszicizmus: a klasszicista dráma

Kötelező olvasmány- Moliere: Tartuffe

A komédia fogalma

Az európai felvilágosodás irodalmából

A felvilágosodás fogalma, stílusirányzatai

A regény megszületése: regénytípusok az angol, német, francia irodalomban

Kötelező olvasmány:

Voltaire: Candide

Az angol próza, a francia próza(Rousseau), a német klasszika (Goethe)

A magyar felvilágosodás irodalmából

A felvilágosodás Magyarországon

Bessenyei György, Kármán József, Batsányi János

Kazinczy Ferenc és a nyelvújítás,

Csokonai Vitéz Mihály

Berzsenyi Dániel

Memoriter: az első négy szerzőtől legalább 20 sor, a két kiemelt költőtől legalább 3-3 vers

Az európai romantika irodalmából

A romantika fogalma, jellemzői

A német romantika: korszakai és szerzői

Kötelező olvasmány: Hoffmann: Az arany virágcserep

Az angol romantika korszakai, szerzői

A francia romantika lényeges szerzői

Az orosz romantika jellemzése, Puskin

Kötelező olvasmány: Puskin: Anyegin

A magyar reformkor irodalma

A magyar színjátszás helyzete a korban

Katona József

Kötelező olvasmány : Katona József Bánk bán

Kölcsey Ferenc, Vörösmarty Mihály, Petőfi Sándor

Kölcsey versek elemzése, pályakép: Vanitatum vanitas, Himnusz, Huszt, Zrínyi dala, Zrínyi második éneke;
prózája: szónoklatok, Nemzeti hagyományok, Parainesis

Vörösmarty: Szózat, A Guttenberg - albuma, Gondolatok a könyvtárban, Előszó, Az emberek, A vén cigány,
szerelmi költészete,; Csongor és Tünde

Petőfi Sándor: pályakép, korszakolás, versek elemzése minden korszakból- legalább 15 vers ismerete

Kötelező olvasmány: Az apostol

Memoriter: A Bánk bánból 30 sor, Kölcsey legalább két verse, Vörösmarty legalább három verse, Petőfitől
legalább tíz költemény és Az apostolból 20 sor

11. évfolyam

Arany János: pályakép, Arany az epikus, költészete a szabadságharc után- legalább 15 vers ismerete

Kötelező olvasmány : Toldi estéje

Jókai Mór: a regényirodalom a XIX. század második felében, tendenciák

Kötelező olvasmány: Az arany ember

Mikszáth Kálmán prózája

Kötelező olvasmány: Beszterce ostroma

Madách Imre

Kötelező olvasmány: Az ember tragédiája

Világirodalom a század második felében

Realizmus, romantika, irányzatok- a regény változásai

A francia regény jellemzése: kötelező olvasmány: Stendhal Vörös és fekete

A polgári dráma: Ibsen- kötelező olvasmány A vadkacsa

Az orosz irodalom sajátosságai: Csehov, Gogol, Tolsztoj

Kötelező olvasmány: A köpönyeg, Ivan Iljics halála, A csinovnyik halála, Sirály

A francia szimbolista líra, a stílusirányzatok kialakulása

Memoriter: legalább 20 sor különböző szerzőktől

Kosztolányi Dezső pályakép-kötelező olvasmány: Édes Anna

Móricz Zsigmond pályakép-kötelező olvasmány: Úri muri vagy Árvácska

Babits Mihály pályakép

A Nyugat prózája: Krúdy Gyula, Karinthy Frigyes

Tóth Árpád világlátása

Juhász Gyula költői világa

Memoriter: az egyes lírikusoktól egyenként 10 szövegrészlet vagy néhány teljes vers

A magyar irodalom a századfordulón

A líra uralma

Vajda János költészete, törekvések a '90-es évektől

Ady Endre és a Nyugat indulása

Ady Endre: pályakép, korszakolás, versek ismerete motívumok és kötetek alapján-legalább 15 vers ismerete

Memoriter: legalább 15 vers

12. évfolyam

Kosztolányi Dezső pályakép, lírája és prózáirói tevékenysége -kötelező olvasmány: Édes Anna

Móricz Zsigmond pályakép, novellisztikája - kötelező olvasmány: Úri muri vagy Árvácska

Babits Mihály pályakép, versek, fordítói tevékenysége

Memoriter: legalább négy vers ismerete

A Nyugat prózája: Krúdy Gyula, Karinthy Frigyes

Tóth Árpád világlátása

Juhász Gyula költői világa

Memoriter:A két költőtől legalább két vers ismerete

Az avantgárd irodalma

A századelő mozgalmi

Apollinaire

Kassák János

A világirodalom a XX. Században

A líra képviselői: G. Benn, T. Eliot, P. Éluard, Majakovszkij, G. Lorca

Próza és drámairodalom: B. Brecht világa, Thomas Mann regényei, Franz Kafka, Hemingway, Dürrenmatt

Kötelező olvasmányok: Az átváltozás, Mária és a varázsló, Az öreg halász és a tenger, A fizikusok vagy Az öreg hölgy látogatása

A XX. század magyar irodalmából:

Rövid pályaképek: Nagy Lajos, Áprily János, Füst Milán, Déry Tibor, Tamási Áron

Szabó Lőrinc költészete: pályakép, korszakolás, költői világa

Márai Sándor regényei: kötelező olvasmány: Egy polgár vallomásai

Németh László regényei: kötelező olvasmány : Az iszony

Illyés Gyula világa: kötelező olvasmány: Puszták népe

József Attila költői világa: pályakép, korszakolás, kötetek, motívumok

Memoriter: 15 vers, szövegrészlet ismerete

Radnóti Miklós pályakép

Memoriter: 3 vers ismerete

Örkény István: az abszurd és a groteszk

Kötelező olvasmány: Tóték

A líra és próza a század második felében

Vas István, Kálnoky László, Rónay György, Mészöly Miklós, Mándy Iván, Szécsi Margit, Sütő András, Sánta Ferenc, Csoóri Sándor, Szilágyi Domokos, Orbán Ottó világa

Weöres Sándor pályakép

Pilinszky János pályakép

Nagy László pályakép

Kányádi Sándor pályakép

Memoriter: egyes szerzőktől 2-3 szövegrészlet

MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM

I. RÉSZLETES VIZSGAKÖVETELMÉNYEK

A) KOMPETENCIÁK

Középszint és emelt szint

1. Szövegértés

1.1. Információk feldolgozása és megítélése

Információk célirányos és kritikus használata: kiválasztás, újrendezés a téma és az olvasási cél összefüggésében.

1.1.1. Nyomtatott és elektronikus információforrások ismerete és használata (pl. *egynyelvű szótár, antológia, kézikönyv, lexikon, enciklopédia, írott és elektronikus sajtó; CD-ROM, Magyar Elektronikus Könyvtár*).

1.1.2. Nyelvi-nyelvtani, irodalmi ismeretek alkalmazása nyomtatott és elektronikus információforrások szövegeinek értelmezésében, létrehozásában, összehasonlításában, megítélésében.

1.1.3. Gondolatokról, ismeretekről, véleményekről a személyes állásfoglalás kialakítása.

1.2. Irodalmi és nem irodalmi szövegek értelmezése

Különböző szövegértelmezési eljárások alkalmazása a műfajnak, az adott szempontnak megfelelően.

1.2.1. Szépirodalmi, szakmai-tudományos, publicisztikai, gyakorlati szövegek értelmezésével, összehasonlításával, értékelésével a gondolatmenet, a kifejezőmód, a műfaj, a szerkezet, a grammatikai szerveződés, a stílus jelentéshordozó szerepének megfogalmazása.

1.2.2. Annak bemutatása, hogyan hordozza és fejezi ki az irodalom különböző korok és emberek tapasztalatait, élményeit, gondolatait, erkölcsi megfontolásait.

1.2.3. Szövegen belüli és szövegek közötti jelentésbeli egymásra utalások megfogalmazása.

1.2.4. Írott közlésekben, megnyilatkozásokban a cél, a kommunikatív kontextus meghatározása, a szerzői vélemények, álláspontok felismerése, rekonstruálása, értékelése.

1.2.5. Olvasmányokra való tárgyyszerű, illetve a személyes érintettséget is kifejező reagálás különböző írásbeli és szóbeli közlésmódban a műfaji normák és a címzettek figyelembevételével.

2. Írásbeli szövegalkotás

Különböző témákban, különböző műfajokban széles körű olvasottságon alapuló tájékozottság és személyes vélemény megfogalmazása a műfajnak, a témának, a címzettnek megfelelő szabotossággal.

2.1. Tájékoztató, érvelő, esszé típusú szövegek létrehozása a megadott témákban (pl. *a kulturális örökség; a civilizáció ellentmondásai; az élet minősége, a mindennapi életvitel döntéshelyezetei; az emberi kapcsolatok, az erkölcsi kérdések, az érzelmek; a mindenkori jelen problémahelyezetei, kérdései, válaszai; a tömegkommunikáció, az információs társadalom*).

2.2. Írásbeli és szóbeli műfajok felépítési, nyelvhasználati normáinak önálló alkalmazása, ideértve az önellenőrzés és a javítás képességét.

2.3. A megnyilatkozás céljának, tárgyának megfelelő kifejtettségű és stílusú közlés, a köznyelvi norma alkalmazása, biztos helyesírás, rendezett, olvasható íráskép.

2.4. Kérdés, probléma írásbeli megvitatása, a téma több nézőpontú értékelését is magában foglaló önálló vélemény, álláspont, következtetés megfogalmazása az érvelés módszerével.

2.5. Műalkotások (pl. *költészet, széppróza, színház, film, épített környezet, társadalmi világ, képzőművészet, zene*) keltette hangulat, élmény, vélemény, álláspont, értékelés kifejezése.

2.6. Hivatalos írásművek (pl. *hozzászólás, pályázat, levél, önéletrajz, kérvény*) szerkezeti, tartalmi, nyelvi normáinak alkalmazása.

3. Beszéd, szóbeli szövegalkotás

3.1. A beszédhelyzetnek, a műfajnak és a témának megfelelő nyelvi norma követésével lényegre törő, világos felépítésű, önállóan kifejtett közlés.

3.2. A nyilvános beszéd, a közszereplés főbb nyelvi és viselkedésbeli kritériumainak, zenei eszközeinek - artikuláció, beszédtempó, hangerő, hangsúly, hanglejtés, szünet - alkalmazása élőbeszédben, felolvasásban, memoriter szöveghű előadásában, adott témáról szóló szóbeli előadásban.

4. Fogalomhasználat

4.1. Szövegértelmezés, olvasmányélmény, személyes állásfoglalás fogalmilag helytálló bemutatása, előadása.

4.2. Erkölcsi, esztétikai, poétikai, retorikai, stilisztikai fogalmak beszédhelyzetnek, témának megfelelő önálló alkalmazása.

4.3. Fogalmak összefüggéseinek, változó jelentésének megértése - bizonyítása példákkal.

B) ISMERETKÖRÖK

1. MAGYAR NYELV

TÉMÁK	VIZSGASZINTEK Középszint	Emelt szint
1.1. Ember és nyelv	A nyelv mint jelrendszer. Nyelv és gondolkodás, nyelv és megismerés viszonya. A nyelv mint az egyén, illetve mint a közösség alkotása. A beszéd mint cselekvés, a nyelv és a beszéd funkciói. A nyelv diakrón és szinkron változásainak jellemzése példákkal.	A nyelv szerepe a világról formált tudásunkban. A nyelvi változás, a nyelv mint változó rendszer.
1.2. Kommunikáció	A kommunikációs folyamat tényezői és funkciói, ezek összefüggései a kifejezésmóddal. A kommunikáció nyelvi és nem nyelvi kifejezőeszközei. A kommunikáció formája: a szóbeliség és az írásbeliség. A szövegfajták tartalmi és formai jellemzőinek kapcsolata a kommunikációs folyamattal.	A kommunikáció fogalmának interdiszciplináris jellege.
1.2.1. A jel, a jelrendszer	A jel, jelek, jelrendszerek a nyelvi és nem nyelvi közlésben. Az emberi kommunikáció nem nyelvi formái (<i>pl. gesztusok, mimika, térközsabályozás, tekintet, külső megjelenés, csend</i>). A vizuális és a nyelvi jel, a vizuális és a nyelvi kommunikáció.	A nyelvi jel sajátosságai. Társadalmak és kultúrák jelrendszereinek történeti eltéréseire egy-két példa (<i>a folklór, az utca, az elektronikus kommunikáció jelrendszere</i>).
1.2.2. Nyelvi és vizuális kommunikáció	A kommunikációs folyamat tényezői és összefüggésük megértése, bizonyítása beszédhelyzetek elemzésével, szövegértelmezéssel, szövegalkotással.	A nyelvi és nem nyelvi kommunikációs normák kultúránkenti eltérései példák alapján.
1.2.3. A nyelvhasználat mint kommunikáció	Példák a különböző közlésmódok kommunikációs funkciói (<i>párbeszéd, történetmondás, levél, üzenet, feljegyzés, köszönés, megszólításformák</i>). A közvetlen emberi kommunikáció néhány sajátzerűsége. A mindennapi - nyilvános és magánéleti - élethelyzetek néhány tipikus kommunikációs konfliktusa és lehetséges feloldásuk.	A kommunikációs funkciók fogalma és szerepe.
1.2.4. Kommunikációs funkciók és közlésmódok	A közvetlen személyközi kommunikáció néhány sajátzerűsége. A mindennapi - nyilvános és magánéleti - élethelyzetek néhány tipikus kommunikációs konfliktusa és lehetséges feloldásuk.	A közvetlen személyközi kommunikáció, az írott és elektronikus tömegkommunikáció különbségeinek felismerése és összehasonlítása.
1.2.5. Személyközi kommunikáció		

1.2.6. A tömegkommunikáció	A tömegkommunikáció hatása a nyelvre és a gondolkodásra.	
1.3. A magyar nyelv története		
1.3.1. A magyar nyelv rokonsága	A magyar nyelvrokonság főbb bizonyítékai néhány példával.	A nyelvrokonság kutatásának módszerei. Az ősmagyar, az ómagyar, középmagyar korszak, az újmagyar kor.
1.3.2. Nyelvtörténeti korszakok	A magyar nyelv történetének fő szakaszai: Egy nyelvtörténeti korszak jellemzése. A nyelvtörténet forrásai: kézírásos és nyomtatott nyelvemlékek. A tihanyi apátság alapítólevele, a Halotti beszéd és könyörgés, az Ómagyar Mária-siralom főbb jellemzői. A nyelvújítás mibenléte, történelmi, művelődéstörténeti háttere, hatása - példák alapján.	A nyelvtörténeti korszakokat jellemző változások néhány példája a hangrendszerből, a nyelvtani rendszerből. Az életmód, a történelem és a szókincs néhány összefüggése, anyagi és szellemi műveltség megjelenése a szókészletben - néhány példával. A szókészlet rétegei: ősi örökség, belső keletkezésű elemek, jövevényszók, nemzetközi műveltségyszók, idegen szavak. Néhány szöveg bemutatása a régi magyar irodalom köréből (pl. <i>Pázmány Péter</i> , <i>Mikes Kelemen</i>).
1.3.3. Az írott nyelvi norma kialakulása		Az egységes írott nyelvi norma kialakulása. A könyvnyomtatás, a tudományok fejlődésének szerepe.
1.3.4. Nyelvművelés	A mai magyar nyelvművelés néhány alapkérdése.	A nyelvművelés szerepe az új nyelvi fejlemények, jelenségek értelmezésében.
1.4. Nyelv és társadalom		
1.4.1. Nyelvváltozatok	A társadalmi és területi nyelvváltozatok és norma. A főbb nyelvváltozatok: a nyelvi sztenderd, a köznyelv, a regionális köznyelv, a nyelvjárássok és a csoportnyelvek (szaknyelv, rétegnyelv, ifjúsági nyelv, szleng). <i>Az egynyelvű szótárak ismerete.</i>	A rétegnyelvi szótárak (pl. <i>tájszótár</i> , <i>szaknyelvi szótár</i>). Legalább egy nyelvjárástípus főbb jellemzői (pl. <i>nyugati, palóc, déli, tisztai, mezőszéki, csángó</i>). <i>A szókincs szerepének jellemzése nem irodalmi és irodalmi művekben (pl. újságnyelvben, szaknyelvben, szociográfiában).</i>
1.4.2. Kisebbségi nyelvhasználat	A Magyarországon beszélt kisebbségi nyelvek megnevezése. A kisebbségi nyelvhasználat, nyelvi kultúra társadalmi jelentősége.	A főbb nézetek a kétnyelvűségről, a kettősnyelvűségről. Nyelvpolitika, nyelvi tervezés.
1.4.3. A határon túli magyar nyelvűség	A határon túli magyar nyelvhasználat főbb adatai, tendenciái. A nyelvközösség helyzete és nyelvhasználata közötti összefüggés.	
1.4.4. Tömegkommunikáció és nyelvhasználat	A tömegkommunikáció leggyakoribb műfajai és hatáskeltő eszközei. Az információs társadalom hatása a nyelvhasználatra és a nyelvi érintkezésre (pl. <i>szövegszerkesztés számítógéppel, kommunikáció az interneten, elektronikus levelezés</i>). Szépirodalmi és köznyelvi szövegek	
1.5. A nyelvi szintek	hangtani, alak- és szótani, mondattani, jelentéstani elemzése.	A leíró grammatika mint a magyar nyelvi rendszer modellje.

	Grammatikai ismeretek felhasználása a szövegek megértésében és különféle műfajú szövegek létrehozásában.	
1.5.1. Hangtan	A beszéd, a beszéd folyamat, a beszédhang, a hangképző szervek. A magánhangzók és a mássalhangzók rendszere; a hangok találkozása (alkalmazkodása) és helyesírásuk.	A magyar hangállomány. A magyar hangrendszer néhány nyelvtörténeti vonatkozása. A magyar helyesírás rendszere, a helyesírás stilisztikai változatai.
1.5.2. Alaktan és szótan	A morféimák, szóelemek szerepe és helyes használata a szóalak felépítésében, a szó szerkezetek alkotásában. A magyar helyesírás alapelveinek alkalmazása és magyarázata példákkal. A szófajok rendszere és a szóalkotás módjai. A szófajváltás jelensége, a többszófajúság. Az alapszófajok, a viszonyzó és a mondatzó mondatbeli és szövegbeli szerepének értelmezése.	
1.5.3. Mondattan	A mondat szerkezete: teljes és hiányos szerkezetű; tagolt, tagolatlan; egyszerű, összetett. A mondat jelentése: elsődleges és másodlagos jelentés. A modalitás, a mondatfajták elemzése grammatikai és szemantikai eszközökkel. Az egyszerű mondat részei; felépítése. A szintagma mint nyelvi egység, az alárendelő és mellérendelő szintagmatikus szerkezet. Az állítmány és az alany. A tárgy és fajtái. A határozók fogalma és kifejezőeszközei, fajtái, a magyar határozói rendszer, a határozók irányhármassága. A jelzők fogalma és fajtái, használatuk.	
1.5.4. A mondat szintagmatikus szerkezete	A mondat az élőbeszédben és az írott nyelvben. A mondat és a szöveg.	A mondat fogalma, a rendszermondat és a szövegmondat. A szinteződés és a tömbösödés jelenségei. Mondatvariánsok közötti különbségek értelmezése, pl. a <i>stílusérték szempontjából</i> .
1.5.5. A mondat a szövegben		
1.5.6. Logikai és grammatikai viszonyok az összetett mondatban	A mellérendelő összetett mondatok mint logikai-tartalmi viszonyok. Az alárendelő összetett mondatok mint a főmondat és a mellékmondatok grammatikai viszonyai. Sajátos jelentéstartalom a mellékmondatokban. A többszörösen összetett mondatok (<i>utaló- és kötőszók, a központozás használata és értelmezése szövegértésben, szövegmondásban, szövegalkotásban</i>).	Összetett mondatok elemzése szerkezeti rajzzal.
1.5.7. Szókincs és frazeológia	A szókincs változásának okai, a szókészlet rétegei. A szóalkotás lehetőségei: a szóképzés jelentésmódosító szerepe; a szóösszetétel jelentősége, fajtái; a mozaikszók, az összetett szavak helyesírása.	A szóalkotás ritkább módjai: elvonás, tapadás, jelentésmegoszlása, rövidítések. A szóteremtés jelentősége, az indulatszók, a hangutánzás és hangulatfestés.
1.6. A szöveg	A szöveg egységének tényezői, feltételei,	Lineáris és globális kohézió a szövegben.

	elsődleges és mögöttes jelentés.	Szövegelemzés megfelelő fogalmak alkalmazásával. A szöveg pragmatikai, szemantikai és grammatikai megközelítése. A címzett szerepe a szöveg megszerkesztettségében, a kifejtés mélységében.
1.6.1. A szöveg és a kommunikáció	A szöveg szóban és írásban. A szöveget alakító tényezők: a beszédhelyzet, a cselekvés, a szövegkörnyezet, a tudáskeret A tájékoztató, kifejező, érvelő és felhívó szövegfunkciók.	
1.6.2. A szöveg szerkezete és jelentése	A szöveg felépítése, egységei - külső körülmények: szövegméret, megjelenés. A szövegösszetartó erő: jelentésbeli és grammatikai kapcsolóelemek. A kontextuális jelentés (<i>pl. előre- és visszautalás, makro- és mikrostruktúra, hiányos mondat, szórend, egyeztetés.</i>)	
1.6.3. Szövegértelmezés	A téma értelmezése mindennapi, tudományos és szépirodalmi szövegekben. A mindennapi szövegvilágban való eligazodást lehetővé tevő pragmatikai ismeretek alkalmazása a szövegértésben és a szövegalkotásban (<i>pl. szövegfunkciók, szövegtípusok, befogadói tudáskeret, háttérismeretek</i>).	
1.6.4. A szöveg szóban és írásban	A szóbeliség és az írásbeliség hatása a szövegformálásra és a szöveg előadására. A szövegfonetikai eszközök és az írásjelek értelmes, kifejező alkalmazása. A cél és a téma összefüggéseinek érvényesítése szóban és írásban. A témaváltás felismerése és jelölése, bekezdések szerkesztése.	A szöveg dinamikus és statikus összetevői.
1.6.5. Az intertextualitás	Az ismeretközvetítő CD-ROM és az internet intertextualitásának főbb jellemzői. Az intertextualitás jelenségeinek értelmezése irodalmi és nem irodalmi szövegekben.	
1.6.6. A szövegtípusok	Szövegtípusok kommunikatív, szerkezeti, nyelvi jellemzői. A továbbtanuláshoz, illetve a munka világában szükséges szövegtípusok (<i>pl. kérvény, önéletrajz, pályázat, hivatalos levél, meghatalmazás, hozzászólás</i>). Ismeretterjesztő szövegek jellemzői. A monologikus és a dialogikus szövegtípusok (<i>pl. előadás, vita</i>). Ismeretterjesztő szövegek elemzése (<i>pl. a címzettek, a téma, a szóhasználat, a megszerkesztettség szempontjából</i>). A publicisztikai és a tájékoztató műfajok, valamint az elektronikus média hagyományos (rádió, televízió) és új közlésmódjai (e-mail, internet stb.).	A szövegtipológiai elemzés fő szempontjai. A beszéd és az írás összehasonlítása (<i>a beszéd mint többdimenziós rendszer</i>).
1.7.2. Szöveg a médiában	Az új közlésmódok társadalmi hatása.	Az írott és az elektronikus tömegkommunikáció szövegtípusait elkülönítő nyelvi és nem nyelvi tényezők. Médiaközlések elemzése (<i>pl. hír, hírmagyarázat, tudósítás, interjú, cikk, glossza, ismeretterjesztő szöveg</i>): tartalmi, szerkezeti és szövegformálási kritériumai, nyelvhasználati, hatásbeli sajátosságai.
1.7. A retorika alapjai	A retorika mint a meggyőzés művelete a gondolatközlésben.	A retorika jelentősége és alkalmazásának társadalmi színterei.

1.7.1. A nyilvános beszéd	A nyilvános beszéd, a közszereplés főbb nyelvi és viselkedésbeli kritériumai.	A retorika mint a szónoklás tudománya.
	Az élőbeszéd fajtái.	Néhány történeti értékű és jelenkori szónoki beszéd retorikai eszközei és esztétikai hatása.
	A beszéd felépítése, a szövegszerkesztés lépései az anyaggyűjtéstől a megszólalásig.	Hangzó szövegek elemzése, összehasonlítása.
1.7.2. Érvelés, megvitatás, vita	Az érvelés, az érvelés beszédhelyzete és eszközei.	A jelentésrétegek feltárása, megfogalmazása irodalmi és nem irodalmi szövegekben (<i>aktuális tagolás, új közlések, implikációk, kontextusok stb.</i>)
	A kulturált vitatkozás kritériumai, vita értelmezése.	
	Az írásbeli meggyőzés eljárásai, az érvelés műfajai: a bizonyítás, a cáfolat, néhány érvtípus.	
	Hitelesség, hatás, meggyőzési szándék; a manipuláció felismerése, értékelése.	
1.7.3. A szövegszerkesztés eljárásai	A spontán megnyilatkozás és a megtervezett szöveg különbsége.	
	A témajelölő cím mint a globális kohézió eszköze.	
	Az összefoglalás funkciója és típusai (pl. vázlat, tartalmi kivonat, tömörítés).	
1.8. Stílus és jelentés		
1.8.1. Szóhasználat és stílus	Stílus és jelentés a mindennapi nyelvhasználatban, a szaknyelvben és a szépirodalomban.	A szóhasználat nyelvtani, jelentésbeli és stiláris kötöttségei.
	Stílusjelenségek felismerése, értelmezése, értékelése.	A jelentés fogalmi megközelítései: szóelemek (grammatikai jelentés), lexémák (szótári szavak), szószervezetek (grammatikai viszonyok) jelentése, állandósult szókapcsolatok, szóértékű nyelvi elemek jelentésviszonyai.
1.8.2. A szójelentés	A nyelvi jelek csoportjai a hangalak és a jelentés viszonya alapján.	Nyelv, beszéd, szöveg és stílus összefüggése, a stílusérték fogalma, a konnotatív és a denotatív jelentéssel összefüggésben is.
	A szóhasználati jelentés alapjai - az alapjelentés, mellékjelentés, alkalmi jelentés közti viszony.	A szójelentés változásai.
	Egynyelvű szótárak: Magyar szinonimaszótár, Magyar értelmező kéziszótár, valamint kétnyelvű szótárak ismerete.	Stílusvariánsok nyelvi-nyelvtani elemzése és alkalmazása.
		Következtetések megfogalmazása a nyelvi-stilisztikai eszközök lehetőségeiről.
1.8.3. Állandósult nyelvi formák	Az állandósult szókapcsolatok, szokványos kifejezésmódok stílusértéke (<i>szólás, szóláshasonlat, közmondás, szállóige, közhelyek, nyelvi panelek, sztereotípiák</i>).	
	A stílus szerepe a jelentésteremtésben (<i>nyelvi eszközök megválogatása, szerkesztés, hatásosság, többletjelentés, a stílus mint a beszélő attitűdjének kifejeződése stb.</i>).	Összetett képrendszerek, képi hálózatok, jelképrendszerek.
1.8.4. Nyelvi-stilisztikai változatok	A stílust létrehozó nyelvi és kommunikációs tényezők értelmezése.	
	A képszerűség stíluseszközei és hatása: képek, képrendszerek felismerése, értelmezése.	Az alakzatok egyéb fajtái: paradoxon, oxymoron, inverzió
1.8.5. Stíluseszközök	Az eufémizmus, evokáció, anakronizmus, állandó jelző, archaizálás stb. felismerése, értelmezése. A szövegrendezés stílushatásának felismerése, értelmezése: az egyszerűbb alakzatok fajtái és	

	hatásuk.	
1.8.6. Stílusréteg, stílusváltozat	Tipikus kommunikációs helyzetekben létrejövő, jellemző beszélt és írott nyelvi közlésmódok: a stílusrétegek.	Irodalmi és nem irodalmi szövegek stílushatásának komplex értékelése.
	A társalgási stílus ismérvei, minősége.	A mondatszerkezet stiláris változatai - a verbális stílus, a nominális stílus, hiányos mondat, körmondat.
	A közélet színterei, a közéleti és a hivatalos stílus kritériumai, stiláris kötöttségei.	A stílusrétegeket elkülönítő tényezők.
	A publicisztikai stílus főbb jellemzői, tipikus szóhasználat, a megjelenítés közlésértéke (<i>pl. tipográfia, képi világ</i>).	Nyelvi-stilisztikai variánsok összehasonlító elemzése különböző stílusrétegekből vett szövegek körében.
	Objektivitás és szubjektivitás, tény és vélemény stílusbeli különbsége a tömegkommunikációban.	A stílus és norma koronkénti változatai - néhány példa bemutatásával.
	A tudományos és a szakmai stílus sajátosságai. Nem irodalmi és szépirodalmi szövegek stílusának összehasonlítása.	
	A stílusorszakokról, stílusirányzatokról szerzett ismeretek felhasználásával stílustörténeti összehasonlítások - példák alapján.	

2. IRODALOM

2.1. Szerzők, művek

VIZSGASZINT		
TÉMÁK	Középszint	Emelt szint
2.1.1. Életművek	Petőfi Sándor, Arany János, Ady Endre, Babits Mihály, Kosztolányi Dezső, József Attila. Az életút, az életmű jelentős tényei. Kronológiai és topográfiai tájékozottság, a szerzők jellegzetes regionális, kulturális kötődései, a pályakép főbb jellemzői, néhány kortárs megnevezése. A főbb művek szövegismereten alapuló értelmezése, kapcsolatok a művek között (<i>pl. témák, műfajok, kifejezőmód, jellemző motívumok</i>), a művek elhelyezése az életműben, az adott korszakban. Memoriterek szövegű és kifejező előadása. Művekről szóló olvasatok, vélemények értelmezése.	A pályaszakaszokat jellemző főbb témák, kérdésfeltevések. A pályaképre ható irányzatok és szellemi kötődések, világirodalmi párhuzamok. Kötetek, ciklusok, témák, motívumok. Művek hatása, fogadtatása - egy-két példa alapján. A szerző utóélete, helye és hatása az irodalmi-kulturális hagyományban. Kritikák, különböző interpretációk.
2.1.2. Portrék	Balassi Bálint, Csokonai Vitéz Mihály, Berzsenyi Dániel, Kölcsey Ferenc, Vörösmarty Mihály, Mikszáth Kálmán, Móricz Zsigmond, Szabó Lőrinc, Radnóti Miklós, Weöres Sándor, Ottlik Géza, Márai Sándor, Pilinszky János. Az életmű néhány jellemzője keretében 2-3 lírai és/vagy értelemszerűen egy vagy néhány epikai, drámai alkotás bemutatása, értelmezése <i>pl. a korstílus, a téma, a műfaj, a kompozíció, a jellemző motívumok, jelentésrétegek, világlátás alapján</i> . Memoriterek - legalább három szerzőtől teljes szövegek, összefüggő részletek.	Legalább 3-4 lírai és/vagy 1-2 epikai alkotás szövegismereten alapuló több szempontú értelmezése. Tájékozottság a korszakban, a kortársak között (<i>pl. Berzsenyi és Kazinczy, Berzsenyi és Kölcsey; Jókai és kora</i>), az irodalmi hagyományban (<i>pl. az antik hagyomány Berzsenyi, Kosztolányi, Radnóti költészetében</i>). Műfaji, kifejezőmódbeli, tematikai sajátosságok a korszak szellemi irányzataival, a

		korstílussal való összefüggésben is. A művekben felvetett kérdések néhány etikai, esztétikai, filozófiai vonatkozása.
2.1.3. Látásmódok	Zrínyi Miklós, Jókai Mór, Krúdy Gyula, Karinthy Frigyes, Kassák Lajos, Illyés Gyula, Németh László, Örkény István, Nagy László, Nemes Nagy Ágnes, Szilágyi Domokos. Választandó legalább három szerző a felsoroltak közül. (A lista bővíthető legfeljebb két, a fentiekhez hasonló jelentőségű szerzővel.) A világlátás és a kifejezőmód sajátosságainak bemutatása egy-két mű lényegre törő értelmezésével.	Választandó legalább 4 szerző a felsoroltak közül. A választott szerző 2-3 lírai és/vagy 1-2 epikai, illetve drámai művének értelmezése a korszak szellemi irányzataival való összefüggésben is. A művekben felvetett kérdések néhány etikai, esztétikai, filozófiai vonatkozása.
2.1.4. A kortárs irodalomból	Legalább egy szerző 2-3 lírai és/vagy 1-2 epikai művének értelmezése az 1980-tól napjainkig tartó időszakból. Tájékozódás a kortárs irodalmi nyilvánosságban (pl. antológiák, irodalmi ismeretterjesztés, könyvhét). Nyomtatott szöveg, digitális közlés.	A művek fogadtatása, hatása, utóélete az irodalmi-kulturális hagyományban - egy-egy példa (pl. Krúdy Gyula és Huszárík Zoltán Szindbád filmje). Egy költő néhány versének; egy-egy drámaíró, illetve prózaíró 1-2 művének értelmezése.
2.1.5. Világirodalom	Az európai irodalom alapvető hagyományai: az antikvitás és a Biblia (pl. műfajok, témák, motívumok, hőstípusok). A romantika, a századfordulós modernség (a szimbolizmustól az avantgárdig) jellemzőinek és egy-két kiemelkedő képviselőjének bemutatása.	Középkor, reneszánsz, barokk, felvilágosodás, romantika, a 19. század második fele, avantgárd és a 20. század első fele, a 20. század második fele és kortárs világirodalom jellemzőinek ismerete és a és korszakonként legalább két-két mű bemutatása. Művek értelmezése - pl. műfaji sajátosságok, a téma, a kompozíció összefüggései, a lehetséges és szükséges stíluskorszakbeli, stílustörténeti vonatkozások - a korszak szellemi irányzataival, a korstílussal való összefüggésben is.
2.1.6. Színház- és drámatörténet	Színház és dráma különböző korszakokban. Az alábbi műveknek, a szerzők/korszakok 1-1 művének értelmezése az adott korszak színházi/irodalmi hagyományainak összefüggésében: Szophoklész, Shakespeare, Molière, Katona József: Bánk bán, Madách Imre: Az ember tragédiája	Színház és dráma (pl. színpadi megjelenítések összehasonlítása). Egy-egy dráma elemzése a következő szerzőktől/műfajokból: Ibsen, Csehov, epikus dráma, abszurd dráma
2.1.7. Az irodalom határterületei	Az irodalom kulturális határterületei - népköltészet, műköltészet, alkalmi költészet. Az irodalom filmen, televízióban, dalszövegben, a virtuális valóságban: az adaptáció, a műfajcsere jelenségei (pl. irodalom filmen, rádióban, televízióban, digitális közlésben). Az olvasmányok iránti tömegszükséglet és a művészi színvonal/minőség összefüggései. A szórakoztató irodalom vonzereje, hatáskeltő eszközei (pl. tematizált hőstípusok, élethelyzetek, értékvilág, kalandosság, csattanó, szójáték).	Könyvnyomtatás, sajtó, irodalom (pl. a folytatásos regény jelentősége és példái). Egy-egy jellemző nézet az irodalomolvasás szellemi, lelki motivációiról (pl. az olvasásterápia). „Magas” (elit) művészet és a tömegkultúra viszonyának problémája egy korszakban.

Egy-két tipikus műfaj (pl. *útirajz, detektívregény, kalandregény, képregény, tudományos-fantasztikus irodalom, humoros és erotikus irodalom, dalszöveg, sanzon, vicc, reklámvers*) jellemzőinek bemutatása.

Mítosz, mese és kultusz. Film- és könyvsikerek, divatjelenségek korunk kultúrájában (pl. *A Gyűrűk Ura, Bridget Jones naplója*).

Az irodalmi ismeretterjesztés főbb nyomtatott és elektronikus műfajai (pl. könyvismertetés, ajánlás, kritika, CD-ROM, internetes könyvkinálat).

2.1.8. Interkulturális megközelítések és regionális kultúra

Interkulturális jelenségek, eltérő szöveghagyományok.

A régió, a tájegység, a település kulturális, irodalmi múltbeli és jelen hagyományainak bemutatása (pl. *nemzetiségi, etnikai kisebbségek irodalma, alkotások a kisebbségekről; folklór, művelődéstörténeti vonatkozások; múzeum, színház, civil társaságok*).

A tájhoz, a régióhoz, a településhez kötődő szerzők; tájak, régiók irodalmi alkotásokban való megjelenítése.

Életmódra, kulturális szokásokra utaló dokumentumok (pl. *tárgyi emlék, fotó, film, hangdokumentum*) alapján következtetések megfogalmazása egyes korok kultúrájára nézve.

2.2. Értelmezési szintek, megközelítések

TÉMÁK	VIZSGASZINT	Emelt szint
2.2.1. Témák, motívumok	Középszint Szépirodalmi alkotások gondolati, tematikus, motivikus egyezéseinek és különbségeinek összevetése. Az olvasott művekben motívum, téma változatainak felismerése, értelmezése (pl. <i>hegy, kert, sziget, alászállás, felemelkedés, nemzedékek, család, felnőtté válás, beavatás; ember és természet, mikro- és makrokozmosz, felnőtt-gyermek, férfi-nő, bűn és bűnhődés, vándorlás, kaland, falusi és nagyvárosi életformák</i>).	Néhány téma, motívum, toposz, archetípus hosszszetszerű feltárása érvekkel, példákkal.
		Egy-egy szépirodalmi mű motívumainak továbbélése - bizonyítás példákkal. Az intertextualitás egy-egy példájának bemutatása elsősorban a posztmodern irodalmából.
2.2.2. Műfajok, poétika	A műnemek és műfajok felismerése. Alapvető versformák felismerése.	Különböző korokban keletkezett, azonos műfajú alkotások poétikai szempontú összevetése, történeti változásának vizsgálata.
	Poétika fogalmak alkalmazása művek bemutatásában, értelmezésében.	Műfajteremtő művek, egy-egy magyar és világirodalmi példa bemutatása. Egy-egy műfaj, poétikai sajátosság változása hosszabb-rövidebb történeti folyamatban (pl. <i>elégiák a magyar irodalomban; epigrammák Kazinczytól Illyésig, a meseforma változatai, az antik és a Shakespeare-i tragédia</i>);

regényformák, regénytípusok, a posztmodern irodalom poétikai jellemzői).

Azonos műfajú alkotások összehasonlítása.

2.2.3. Korszakok, stílustörténet

A kifejezőmód és világlátás változása a különböző korszakokban a középkortól a szimbolizmusig.

2.2.3.1. Irodalomtörténet

Az irodalom, az irodalmiság történetileg változó hagyományának bemutatása néhány példával.

Magyar irodalomtörténet/művelődéstörténet főbb korszakainak néhány jellemzője.

Azonosság és változás az irodalomban (*pl. kifejezőmódok, témák, hőstípusok változásai; irányszatok, programok*).

3. FOGALMAK A MAGYAR NYELV ÉS AZ IRODALOM ISMERETKÖREIHEZ

Középszint és emelt szint

Az emelt szint fogalomismereti követelményeit *dőlt betűvel* jelezzük.

A) MAGYAR NYELV

beszédtett
diakronia, szinkronia
jel, jelrendszer

a nem nyelvi kommunikáció
a kommunikáció, a kommunikációs folyamat funkciói, tényezői
a kommunikáció létformái: szóbeliség, írásbeliség; magánéleti, nyilvános kommunikáció

a magyar nyelv történeti korszakai: *nyelvemléktelen kor, nyelvemlékes kor; ősmagyar, ómagyar, középmagyar kor*, nyelvújítás, újmagyar kor, mai magyar nyelvhasználat finnugor nyelvcsalád
nyelvemlék: *szórványemlék, vendégszöveg, kódex, ősnymtatvány*
nyelvi norma
összehasonlító nyelvtudomány

a nyelv vízszintes és függőleges tagolódása: sztenderd, köznyelv, nyelvjárás, regionális köznyelv, csoportnyelvek, szleng, argó
kettősnyelvűség, kétnyelvűség
nyelvi tervezés, nyelvpolitika, nyelvtörvény

a helyesírás alapelvei: a kiejtés, a szóelemzés, a hagyomány, az egyszerűsítés elve
a magánhangzó, mássalhangzó képzésmódja, alkalmazkodása (hangtörvények)
a szóelem (morféma) fajtái
a szójelentés: egyjelentésű, többjelentésű, azonos alakú szó; rokon- és hasonló alakú, ellentétes jelentésű szó; hangutánzó, hangulatfestő szó
a szókincs rétegei: ősi szavak, belső keletkezésű szavak, jövevény- és idegen szavak
a szó szerkezetek fajtái, alá- és mellérendelő szó szerkezetek
állandósult szókapcsolat: szólás, szóláshasonlat, szállóige, közmondás
egyeztetés a szintagmákban
jelentés: szó-, mondat-, szövegjelentés; *denotatív, konnotatív jelentés*, szótári, kontextuális jelentés
jelentésrétegek mondatban, szövegben
jelentésszerkezet, jelentéselem, *jelentésmező*, jelhasználati szabály
központozás: a gondolatjel, a zárójel, a kettőspont, a pontosvessző, az idézőjel szerepe
mondat- és szövegfonetikai eszközök
mondatfajták: modalitás
mondatszerkezet: egyszerű mondat, összetett mondat, alárendelő, mellérendelő összetett mondat; tagolt, tagolatlan mondat, teljes, hiányos mondat
sajátos jelentéstartalom: feltétel, következtetés, hasonlítás, megengedés
szóalkotás: szóképzés, szóösszetétel, mozaikszó
szófaji rendszerünk, alapszófajok, viszonyzó, mondatszók

a hiány szövegösszetartó szerepe

a tömegkommunikáció tájékoztató, véleményformáló műfajai: hír, tudósítás, kommentár, cikk, interjú, riport, glossza, recenzió, kritika

intertextualitás

szörend: kötött és kommunikatív (szabad) szörend; aktuális tagolás: ismert és újságoló rész (*téma, réma*)

szöveg, szövegmondat, szövegegységek: bekezdés, tömb, szakasz

szövegjelentés: témahálózat, tételmondat, kulcsszó, kontextuális jelentés

szövegkapcsoló elemek: kötőszó, névmás, névelő, határozószó, előre- és visszautalás (*rámutatás, anafora, katafora, deixis*), egyeztetés a szövegben

szövegkohézió (*lineáris, globális*)

szövegtípus, szövegfajta: definíció, magyarázat, kisértékezés, értekezés, tanulmány, esszé, pályázat; ajánlás, műelemzés, értelmezés; vita, referátum, előadás; hivatalos levél, meghatalmazás, kérvény, önéletrajz

érvelés: tétel (állítás), érv, ellenérv, cáfolat; *deduktív, induktív módszer*

retorika: szónoklat, alkalmi beszéd, meggyőző szövegműfajok; szónoklat részei: bevezetés (az érdeklődés felkeltése, jóindulat megnyerése, témamegjelölés), elbeszélés, érv, bizonyítás, cáfolás, befejezés (összefoglalás, kitekintés), érzelmi betetőzés

a stílusirányzatok kifejezőeszközei

alakzatok: *ellipszis*, kötőszóhiány, ismétlődés, gondolatritmus, *oxymoron*

állandó és alkalmi stílusérték

expresszivitás, eufemizmus, evokáció, archaizálás, egyéni szóalkotás, *poétizáció*

hangszimbolika, hangutánzás, hangulatfestés, alliteráció, áthajlás, figura etimologica

metafora, *metaforizáció*

mondatstilisztikai változatok: verbális stílus, nominális stílus, körmondat

motiváltság, motivátlanság

stílus, stíluselem, stílushatás

szóképek: metafora, hasonlat, szinesztézia, metonímia, *szinekdoché*, összetett költői kép, allegória, szimbólum

B) IRODALOM

interkulturalitás

irodalmi hagyomány, szöveghagyomány

irodalomtörténet

irodalmisság változó fogalma

mitológia, mítosz

szóbeliség, írásbeliség

könyvnyomtatás, digitális közvetítés

virtualitás

műköltészet, népköltészet, *folklór*, népiesség

színház, színházi konvenciók, a színházi hatás összetevői

tömegkultúra - bestseller, krimi, tudományos-fantasztikus irodalom

téma, motívum, vándormotívum, *archetípus, toposz*

kultusz

esztétika, filozófia, etika

érték, *esztétikai érték, történeti érték*

erkölcs, erkölcsi érték, választás, itéletalkotás

alkotás, befogadás, megszólított, címzett, olvasat, jelentés, *jelentésrétegek, nyitott mű*, értelmezés, értékelés
katarzisz, érzésvilág, érzelmi hatás, képzelet, képzettársítás, fikció

szerkezet, *kompozíció, ciklus, forma, megformáltság*, szimmetria, aszimmetria, *polifónia*

harmónia, diszharmónia, feszültség, feszültségoldás, késleltetés

cím, címadás

idő, időszemlélet, idősíkok, szimultanizmus

tér és térszemlélet

jellem, típus, hőstípus

poétizáció, stilizáltság, allegorikus és szimbolikus ábrázolásmód

művelődéstörténeti korszak, korstílus, stílusirányzat - ókori irodalom, középkor, reneszánsz, barokk, rokokó, klasszicizmus, szentimanetalizmus, romantika, realizmus, *naturalizmus*, szimbolizmus, szecesszió, avantgárd, futurizmus, expresszionizmus, szürrealizmus, modernizmus, *beat-irodalom*, *posztmodern* humanizmus, reformáció

műnem, műfaj

epikai műfajok - anekdota, elbeszélés, elbeszélő költemény, *emlékirat*, eposz, komikus eposz, *fabula*, *historiás ének*, legenda, mese, monda, novella, regény, *széphistória*, *vallomás*, *verses regény*

regényváltozatok, regénytípusok - *családrege*, fejlődésregény, életrajzi regény, lélektani regény, próbatételes kalandregény, történelmi regény, *utópia*

epikus közlés - elbeszélő, elbeszélői nézőpont, narráció, belső monológ, cselekmény, dialógus, epizód, leírás; egyenes beszéd, függő beszéd, szabad függő beszéd, *reflexió*

drámai műfajok - tragédia, színmű, *commedia del'arte*, drámai költemény, analitikus dráma, epikus színház, *abszurd dráma*

dráma - dialógus, dikció, szituáció, bonyodalom, tetőpont, megoldás, prológos, epilógus, *deus ex machina*, helyzet és jellemkomikum

lírai műfajok - *ars poetica*, dal, elégia, *elégiko-óda*, himnusz, óda, episztola, jeremiád, rapszódia, epigramma

líra - költői magatartás, szerep, élménylíra, tárgyias költészet, hangulatlíra, *szerepvers*, vershelyzet, lírai én, dallamra írott vers, képvers, verstípusok: önmegszólító, idő- és értékszembesítő, létösszegző

átmeneti műfajok: napló, levél, *fiktív levél*, ballada, leíró költemény, életkép, jellemrajz

a Biblia irodalmi műfajai: *prófécia*, zsoltár, evangélium, példázatos történet, *apokalipszis*

esztétikai minőségek, hangnemek - abszurd, groteszk, komikum, tragikum, humor, irónia, gúny *paródia*

ritmus, verselés, hangsúlyos verselés: időmértékes verselés, verslábak, *sorfajták*, *strófa**képletek*, hexameter, pentameter, disztichon, szabad vers, szonett, zeneiség, rím, rímfajták, alliteráció, áthajlás